

Vägledning för framtagande av produktspecifikationer för öppna data

Bakgrund

I detta dokument sammanfattar vi våra erfarenheter av att ta fram produktspecifikationer för kommunala öppna data och ger rekommendationer kring hur denna typ av arbeten bör bedrivas.

Målet har varit skapa möjlighet för kommuner att dela samma data på samma sätt så att det blir möjligt och enkelt att bygga tjänster och göra jämförelser över kommungränser. För att göra detta har vi tagit fram mallar för produktspecifikationer som beskriver hur en viss informationsmängd ska öppnas upp.

Denna rapport är framtagen som ett resultat av [ett Sambruksdrivet](#) projekt [finansierat av Vinnova](#) som slutrapporterades sista september 2016. Projektet resulterade i framtagna produktspecifikationer för [livsmedelskontroller](#) och [leverantörsreskontra](#). Projektet bygger på erfarenheter av [ett tidigare Vinnovaprojekt](#) som [bedrevs av Örebro kommun i samarbete med SKL om öppna måltidsdata](#).

Varför ska vi samverka?

Många tjänster som bygger på kommunala öppna data kräver data från flera, om inte alla, kommuner. För att det ska vara praktiskt möjligt att skapa denna typ av tjänster behöver alla kommuner publicera samma data på samma sätt. Öppna data inom ett område från alla kommuner behöver betyda samma sak. För att lyckas med detta behöver vi standarder, mallar eller produktspecifikationer som styr hur öppna data ska skapas och se ut.

Genom att publicera samma data på samma sätt från flera kommuner skapas förutsättningar för vidareutnyttjande av publicerade datamängder.

Annars riskerar mycket öppna data att förbli oanvänd.

Tydliga rekommendationer om hur data ska öppnas upp ökar också chansen att fler kommuner skapar öppna data. Tröskeln är lägre om det finns en specifikation/mall att följa.

Om en fastställd definition för hur öppna data ska skapas för en informationsmängd även kan byggas in direkt i verksamhetssystem underlättar det för väldigt många kommuner att skapa öppna data.

Det är alltså väldigt viktigt att arbeta för att leverantörer av system till offentlig sektor tar till sig produktspecifikationerna. Chansen att de gör det ökar om de är delaktiga i framtagandet av specifikationerna.

I arbetet med våra produktspecifikationer har vi dragit lärdom av att involvera leverantörer så tidigt som möjligt i processen.

Ett råd är att undvika att kalla det en standard, många reagerar negativt på det. Vi har valt att kalla det för produktspecifikationer, ett begrepp som används på ett liknande sätt inom Inspire-världen.

Innan man tar fram en produktspecifikation

Kontrollera om det redan finns riktlinjer, standarder eller specifikationer inom området. Det är svårt att vara heltäckande här men några tips är att fråga medarbetare som arbetar inom området, leverantörer, branschföreningar och gå igenom repositories.

Vem är specifikationen till för?

Ett viktigt steg tidigt i arbetet med att ta fram en specifikation är att ta reda på vilka den är till för. Är det främst utvecklare/kodare, journalister, medarbetare, privatpersoner eller kanske forskare? Det finns fler möjliga målgrupper och de kan ha väldigt olika behov kring hur man tar del av öppna data. Utvecklare vill ofta ha en mer tekniskt tillgång till informationen som ett [api](#) medan privatpersoner kanske vill ha ett excel-ark eller en enkel visualisering på en webbsida.

Livsmedelskontroller

För livsmedelskontroller var [Peter Mankenskiöld](#) delprojektledare med stöd av [Andreas Krohn](#) som teknisk projektledare. Deltagande kommuner var:

- Skellefteå
- Västerås
- Sollentuna
- Malmö
- Göteborg
- Linköping
- Lund

Det finns en specifikation från Livsmedelsverket som låg till grund för arbetet. Den är dock implementerad väldigt olika och är inte så väl lämpad för öppna data.

[Delprojektets resultat är publicerat på Github](#)

Leverantörsreskontra

För leverantörsreskontra var [Björn Hagström](#) delprojektledare med stöd av [Karl Wettin](#) för tekniken. Deltagande kommuner var:

- Göteborg
- Haninge
- Huddinge
- Lund
- Skelefteå

Mall för arbetet var [det arbete som redan genomförts på Örebro kommun](#) och som deltagande kommuner såg som en bra grund.

[Delprojektets resultat är publicerad på Github.](#)

Roller i projektet

Projektledare

Projekt av den här typen är ofta mycket krävande för projektledarna då det dels handlar om att sätta ihop den större gruppen med kommuner och även skapa mindre grupper med mer engagerade kommuner som arbetar aktivt med informationsmängderna som öppnats upp genom projektet.

I de projekt som vi bygger våra erfarenheter på lades mycket resurser på att skapa delaktighet och engagemang hos deltagande kommuner.

En förhoppning är att det som ett resultat av detta projekt ska etableras en kärngrupp med intresserade kommuner som är villiga att driva arbetet vidare och som kan dra nytta av erfarenheter vilket kan leda till att det inte behövs lika omfattande projektledning i kommande projekt.

Teknisk projektledare

För respektive informationsmängd har det funnits en teknisk delprojektledare som är den som gjort arbetet med den tekniska specifikationen. Denna roll har varit väldigt viktig och det är en stark rekommendation att kommande projekt för att ta fram produktspecifikationer också har kunniga tekniska projektledare.

Deltagande kommuner

I arbetet med de informationsmängder som vi jobbat med i projektet har följande kommuner deltagit.

- Sollentuna
- Helsingborg
- Linköping
- Ängelholm

- Göteborg
- Malmö
- Skelefteå
- Haninge
- Lidingö
- Lund
- Stockholm
- Uppsala
- Västerås

Deltagande från och förankring i de deltagande kommunerna har varit en grundförutsättning

Det är värdefullt på flera sätt:

- De bidrar med medarbetare som kan arbeta i projektet
- De är mer villiga att implementera specifikationen
- De kan bidra med kontaktvägar till leverantörer
- De kan vara med och påverka leverantörer till att vara med i projektet och vara delaktiga i skapandet av specifikationen.

Verksamhetsrepresentanter

När man skapar en specifikation är det oerhört värdefullt att hela tiden ha med deltagare som arbetar med informationen i en verksamhet. Det kan vara bra att både ha med medarbetare som kan teknik/system och själva informationen/verksamheten. Båda synsätten och kompetenserna behövs för ett lyckat projekt.

Aktivt deltagande leverantörer

Det är väldigt viktigt att leverantörerna av system som håller informationsmängden är djupt delaktiga i framtagandet av specifikationen. Det är viktigt att leverantörerna inte ser ett hinder för deras kommersiella möjlighet med tekniken för att tillgängliggöra öppna data (för att skapa en villighet att delta i projektet) men att informationen som delas ut är fri och öppen. I våra projekt med livsmedelskontroller hade vi inte tillräckligt god förankring hos leverantörerna och de deltog inte i projektet aktivt. Det har visat sig i att ingen leverantör implementerat någon av specifikationerna ännu, förankringsarbetet återstår till stor del.

Återanvändare

Det är viktigt att etablera kontakt med de som ska återanvända öppna data i projekten. I våra referensprojekt har vi haft kontakter med företaget som idag står bakom tjänsten [Matkollen](#) som redan använder information om livsmedelskontroller och som hjälpt oss i arbetet med att ta fram den första versionen av specifikationen. I övrigt har de tekniska projektledarna fått stå för mycket av den kunskapen. De har gjort ett mycket bra arbete, men mer inblandning av den egentliga målgruppen är både önskvärt och värdefullt. I projekten har vi kontinuerligt publicerat utkast på specifikationerna för att få synpunkter på dem. Det är bra att göra men ersätter inte aktivt deltagande av återanvändare.

Arbetsättet vi använt oss av har i grunden varit framgångsrikt och bör användas även i fortsättningen med hänsyn tagen till iakttagelserna ovan.

Inför upphandling

Det är viktigt att få kommuner att, i upphandlingar, ställa krav på att leverantörer ska använda specifikationerna. Respektive projekt bör se till att ge exempel på krav man ställer i en upphandling. Det bör också finnas ett antal frågor man kan ställa till sina befintliga leverantörer för att få dem att implementera specifikationen. [Här är ett exempel på hur vi gjorde för leverantörsreskontra](#) och för [livsmedelskontroller](#).

Licenser

Produktspecifikationer ska publiceras med en öppen licens och rekommendationen är [Creative commons 0](#).

Förvaltning

Det är väldigt viktigt att det finns en kontinuerlig och långsiktig förvaltning av specifikationerna.

Eftersom detta projekt stöds ekonomiskt av Vinnova omfattas inte etablering av förvaltningsorganisation i finansieringen. Detta medför en stor utmaning och det finns en uppenbar risk att specifikationerna inte kommer uppdateras och då bara rinna ut i sanden.

Förvaltningsorganisationen bör också ansvara för att driva användning av den data som öppnas upp genom specifikationen.

Möjliga förvaltningsorganisationer kan vara SKL eller föreningen Sambruk. Detta kräver dock både tydligt formulerade beslutsunderlag och tilldelning av resurser.

I vissa fall kan ett kollektiv av systemleverantörer agera förvaltare för specifikationer.

I de fall det finns en myndighet som är ansvarig för sakområdet är det rimligt och önskvärt att de tar på sig förvaltningsansvaret för specifikationen. Riksarkivet som redan idag ansvarar för Förvaltningsgemensamma Specifikationer – FGS tillsammans med Statens Servicecenter är en möjlig förvaltare av gemensamma specifikationer för öppna data.

Det är viktigt att ha en aktiv och långsiktig förvaltningsfunktion som uppmuntrar till delning av tankar, idéer och teknik mellan de som publicerar öppna data.

Förvaltningsorganisationen bör också interagera med de som använder öppna data.

Kontinuerligt kommunsamarbete

För att kunna skapa fler specifikationer för kommunala öppna data tror vi att det behövs ett organiserat samarbete mellan kommuner. I detta projekt gick väldigt mycket tid åt till att samla kommuner och förankra själva tanken och idén på vikten av denna typ av samarbete och detta trots att många kommuner var villiga och intresserade. Men det är helt enkelt så att samarbete tar tid, speciellt i början. Hur ska samarbetet drivas vidare?

Webbsändning

Webbsändning den 11/10 2016 kl 09.30 – 11.30 <http://play.skl.se/live/oppna-data-11-oktober-2016?t=0> där resultatet av detta projekt presenteras.

Teleworkshop för kommunsamarbete

I november genomför en workshop där syftet är att diskutera erfarenheter och idéer tillsammans med identifiering av intresse för att använda vägledningen för att ta fram nya nationella specifikationer av öppna datamängder.

Terminologi

För att undvika missförstånd angående vilken data som MÅSTE, INTE FÅR, BÖR, INTE BÖR, och KAN finnas med är det viktigt med en tydlig definition av dessa ord som är gemensam för alla framtida projekt. För dokument på engelska rekommenderas RFC 2119 <<https://www.ietf.org/rfc/rfc2119.txt>> och vi rekommenderar att en översättning av detta sker till svenska.

Spridning av resultat

Nyttan uppstår i användningen så spridningen av resultatet är väldigt viktigt och det finns ett antal aktiviteter som behöver genomföras.

Publicering av resultatet

Resultatet bör publiceras så öppet som möjligt. Vi har valt [Github](#) som repository. Det är billigt och väl fungerande. Här kan specifikationer huseras även om det inte finns en jätteaktiv förvaltning för tillfället. Se också till att publicera specifikationen i relevanta repositories så att andra kan hitta den.

Se till att det finns en hänvisning från projektets ReadMe-fil på [Github.com](#) till [Github.io](#) där den beskrivande texten för specifikationen finns.

Exempel och stödverktyg

Det är bra med förtydligande exempel på hur informationen kan användas. Detta kan vara kodexempel eller exempel på där den redan används någonstans. [I exemplet med leverantörsreskontra tog vi fram några enkla verktyg för att transformera data \(under rubriken "Tools"\)](#) och man bör överväga om man ska göra detta även för andra specifikationer. Det är också bra sätt att se om det man tänkt fungerar i praktiken eller inte.

Spridning i sociala medier

Använd Facebook (gruppen OpenGov) och Twitter (#oppnadata) som standard och komplettera med andra sociala medier om det är lämpligt. Det kan vara lämpligt att skapa en egen grupp eller sida på facebook för att sprida projektets resultat.

Konferenser

Det är lämpligt och rimligt att försöka delta på konferenser och seminarier för att sprida specifikationen. Överväg att hålla ett eget webbsänt seminarie för att presentera den nya

specifikationen. Se till att webbsändningen finns tillgänglig on demand för de som vill titta i efterhand.

Branschorganisationer

Använd branschorganisationer för att sprida resultatet. Sambruk och SKL är ofta bra utgångspunkter men det finns nästan alltid branschföreningar och liknande som bör få information om specifikationen. Uppmana dem att sprida den i sina kanaler.

Trycksaker

Det kan vara lämpligt att skapa trycksaker för att sprida budskapet om specifikationen och nyttan får bedömmas från fall till fall.

Genom leverantörer

Om leverantörer bygger in stöd för specifikationen så uppmana dem att sprida information om detta i sitt kundnätverk.

Licens för denna vägledning

Innehållet i detta dokument licensieras under [CC0](#) (Creative Commons 0) och är fritt att använda för den som så vill. Undantaget är Sambruks logotyp.